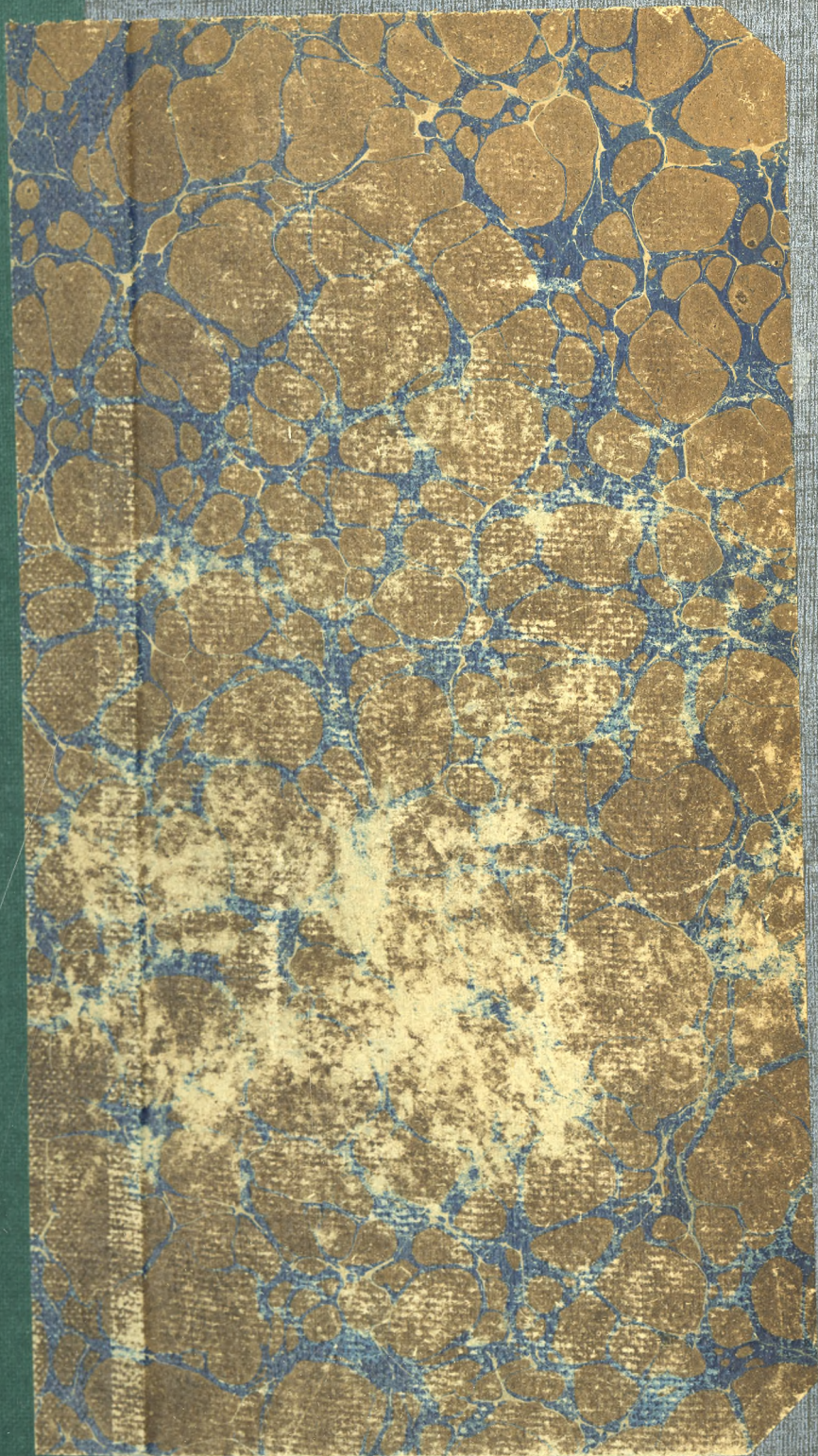

Politikai
röpiratok.

163.

163
1458

EGY

PARLAGI ESZME

A

NÉPNEVELÉS ÉS ÖNSEGÉLY

FÖLÖTT.

Rudnyánszky Kálmántól. 7.

5.

PEST, 1868.

NYOMATOTT RUDNYÁNSZKY ÉS ARANYOSSY KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

PARIS

LIBRAIRIE DE LA RUE

Et voluisse sat est.

Handwritten signature

A ki, különben jeles tulajdonokban gazdag népünkön végignéz, annak laka, házi és életrendszere, szokásai, eszmeköre fölött szemlét tart, ha elfogulatlan: mást nem mondhat, mint hogy népünk igen el van maradva.

Miért? Mert a multban a szociális eszmék mellett kevesen lelkesülvén, a népet kevesen tették beható tanulmányaik tárgyává.

Őseink a népnek földet adtak, pártfogolták, és az akkori társadalmi fogalmak szerint törvényt és igazságot szolgáltatottak neki; de azt alig tette valaki feladatául, hogy a nép bizalmát megnyerve, kalauzává, vezetőjévé váljék. Kevés ember adott a nép kezébe szellemi eszközöket, melyek jövőjére kiható anyagi és szellemi javának fejlesztésére lettek volna irányozva. Ha ez megtörtént volna, másképp állana népünk, más külseje lenne községeknek, előbbre volna a haza.

A nép csak a hatalmat ismerte, annak közegeivel érintkezett; ezen közegek rajta az idők szerinti kormányok igényeit végrehajtották, örködtek a törvény és rend fölött, több kevesebb szigorral; a nép az összes társadalom érdekében meghajolni és passiv engedelmeskedni megtanult; de, hogy a társadalom közegei egyszersmind alá szállottak volna, miszerint a nép szellemi felvirágzásának

apostolaivá váljanak, közvetlenül a népnek — magának a népnek — közvetve pedig a közhazának érdekében, az vajmi kevés szer történt.

Ilyen volt az idők szelleme.

A ki a népet tanulmányozza, látni fogja, hogy ez a legszívósabb ragaszkodással csügg ezeréves szokásain, és azon meggyőződésre jut, hogy a nép önmagára hagyatva megszokott eszme- és tetteköréből századok múlva sem fog kibontakozni.

A falukon hol van, hol nincs iskola, nincs könyv, nincs miből fizetni valami jobb tanítót, nincs községháza, nincs jegyzői lak, nincs halottas kápolna, nincs kised-óvoda, nincs községi istálló a bika, ménló és sertés kan számára, magtárról szó sincs; a marha mindinkább satnyul, nyomorult csikó-esődörökkel fedeztetni a nép még nyomorultabb kanca-gébéit, és ezek csikait is már egy éves korában befogja; részint kivénült, részint egy éves borjubikák fedezik a teheneket; az igákat gyakran két éves tinók huzzák; a sertés annyiféle, ahány a gazda, de rosznál roszabb; a kerítetlen ugynevezett kertekben egy-két mohos rosz szilvafa, a szőlőkben néhány vad meggy és magról nőtt hitvány barack felel meg a gyümölcs iránti igényeknek, mert a falukon rendszerint alig van valaki, ki a legkezdetlegesebb kertészethez értene; a falun végig pocsolyák, pernye és szemétkupaczk undokitják az utczákat; és hogy a községi utak és hidak mily karban tartatnak, csak az nem tudja, ki mindig vasuton vagy gőzhajón jár.

Ime, ez csak amugy nagyjából odavetett képe azon külsőleges viszonyoknak, melyek népünket környezik.

Ne emlegesse senki, hogy itt is ott is csak akad hely, ahol ez máskép van — kétségbeejtő lenne, ha e tekintetben nem volnának kivételek felmutathatók. De azért ezek mégis csak kivételek maradnak; a nagy álta-

lány pedig olyan, mint a minőnek a nagyjából odavetett vázlat rajzolja.

A nép bel- és egyéb viszonyairól, szellemi állapotáról nem szándékom szólni; itt csak egy sajátságát említem fel, t. i. hogy népünk a mult állapotok kifolyásaként igen bizalmatlan lévén, többet hisz egy neki hizelegni tudó agyafurt vándorló legény, vagy bitang koldus badar hazugságainak, vagy a heti vásárról hazatérő anyóka hüle fecsegéseinek, mint felsőbbbsége bármely tagjának; és ha a mondott forrásokból szedett eszmék agyát egyszer megjárták, azokkal még a legszónoklóbb capacitációnak is vajmi nehéz mérkőznie. Innen van, hogy népünk a lelketlen kuruzslásnak mindig könnyü prédájává válik.

Népünknel azonban főhiba, hogy nincs benne közérzet, — nem mintha hiányzanék benne az ez iránti fogékonyság, hanem nincs benne felébresztve. A multak tragédiái nyomtalanul vonultak el fölötte; a jövő örömeiben nem hisz, és annak félelmei elől passiv indolentiával vonul önmagára. A kornak bármily követelményeiben csak terhet lát és érez, elviseli bármily nagy legyen is az, ha kell, de ha eddigi szokásaiba ütközik, önmagától új terhekre bármily csábító, vagy kápráztató elméletek kedvéért sem fog vállalkozni.

Pedig vállalkoznia kell, mert a korról oly kérdésekre nézve áll szemközt, melyeket csak az ő — a nép — tevékeny közreműködése oldhat meg.

Ugyanis, korunk áramlata most egy eszmét hoz a felszínre, melynek neve a „népnevelés.“ Ezen eszmét lázas izgalommal karolta fel az újabb államelmélet, mert benne a nemzet jövőjének kulcsát ismerte fel. Korunk a népnevelés tetteges, gyakorlati életbeléptetését követeli. Ez érdekében az elméletek egész tengere surlódik egymás ellen és mellett; de minden hullám, mely egy-egy megoldási kísérletet hord magán, többnyire azon az egy szir-

ten törik meg, mely a tenger közepéből mered felénk, ennek neve a kivihetlenség.

Hogyan is legyen kivihető a népnevelés szent, de rengeteg pénzerőt követelő eszméje? Nemzeti segedelemmel? — nem bírjuk. Egyesek áldozatkészségével? — nem győzzük. Nemzeti kölcsönökkel, vagy bankógyártással, mi némely újabbkori publicista panaceaája? — képtelenség!

Tenni azonban kell.

De lehet-e?

Kellő kitartás, az értelmiség hazafiui közreműködése, és a nép közérzetének erkölcsös, czélszerű ébresztése mellett — igen! Mert korunk hullámai, melyek a népnevelési igényeket hozzák felénk, felszínükön hordják egyszer s mindenkorra azon eszköz nevét is, melylyel e rejtélyes kérdés megoldható, és ez az „önsegélyzés.“

Ezen önsegélyzés eszközeit felismerni, magára az önsegélyzésre nézve a népben szellemet, közérzetet ébresztetni, a népet a népnevelési ügy, és elhanyagolt községi viszonyaink felvirágoztatása iránt szeretetre, lelkesedésre gyulasztani, ezt példával, tanácsal, közreműködéssel folyton melegen tartani, a honi értelmiség feladata.

Ha a nép szokásaihoz folyamodunk, és azokból meritünk tanácsot, azt fogjuk látni, hogy az önsegélyzés eszközei közel fekszenek, a kivitel módjai ugyszólván semmibe sem kerülnek, és alkalmazásuk mellett, ha a béke ezen művének szentelhetjük magunkat, néhány év alatt minden község oly lábra állíttathatik, hogy iskoláját rendezheti, ügyes értelmes tanítót fizethet, községházat, jegyzőlakot, magtárt, istállókat építhet, az illető megyei gazdasági egyesület közvetítése mellett a marhatenyésztés, és így saját jóllétének emelésére alkalmas apaállatokat vehet, és ezt teheti a nélkül, hogy eladósodnék, vagy bárkinnek is áldozatába kerülne. Ugyanis :

A tapasztalás azt mutatja, hogy a szolgálégény ha megnősült, egy ideig még elszolgál, míg a háztartáshoz szükséges holmikat beszerezheti, ekkor azonban bucsut mondván a szolgálatnak, saját kenyerére kerül, és zselérségre megy. A hol lehet napszából, aratásból, és feles földből él.

Első megtakarítható pénzén malacot vesz, hogy egy kis zsiradékra tegyen szert; de kis családja szaporodván, abban központosul minden vágya, hogy bárha valahogy „tehenkét szerezhetne.“ De a tehén drága, még véne is 35—50 forint, fiatalát pedig 60—100 forinton adják, ennyit kiadni pedig nem telik; tehát vesz 14—18 forinton egy borjut; de felnevelni nem képes, mert ekkor még mint kezdőnek se szénája és alomszalmája, sem pedig legeltetési joga nincsen; úgy segít tehát magán, hogy valami fertályos, vagy félhelyes gazdának adja ki „borjáért,“ mi oly bérszerződés, melynél fogva a bérbevevő a borjut felneveli, és addig tartja magánál, míg két borjut ellik, harmadik borjazása előtt visszaadja, és az állat mint kész tehén kerül szerzőjének birtokába.

A nevelő, a borjut a községi legelőre járátja, beszorulás után pedig holmi töreken, kukuriczaszáron és sarjun tartja, mit ő különben is alig értékesíthetne jobban. Második évében az ily üsző megfolyat, harmadik évében van az első, a negyedikben a második borja. És ha minden borjazás után a tehén 200 napon át egyre másra 5—5 icze tejet ad, mi 1000—1000 iczét tevén, miután családos embernek a tej iczéje, édes tej, vaj, iró turó savó képében, más élelmi szerekhez hasonlítva 3 krajczárt bárhol is okvetlenül megér, a tehén a 2000 icze tejjel 60 forint hasznot hajt; sok kenyeret, drága zsiradékot és eleséget kimél meg, és az ételmezést tetemesen könnyíti; mert a mely családnál „tehenke“ fejetik, ételmezési szorultságtól nem kell tartani. A nevelő ezenfelül az üsző

első borját 8—10 forinton adja el; a másodikat pedig, ha üsző, maga számára neveli fel, mely neki 14—18 forintot megér.

Ezen üzelem mellett sem a nevelőnek, sem a tulajdonosnak nincs panasza. Mert minden haszonnak, vagy kárnak maga az illető levén legközvetlenebb megbírálója, ha az ily üzelmet a nép károsnak tartaná, arra bizonyosan senki sem vállalkoznék, — miután azonban a nép ezt századok óta így üzi, jele hogy ezen berendezésből hasznot von el.

Ezen egyszerű szavakkal körülírt, és a nép szokásaiban gyökeredző üzelem az, mely az ezen sorok tárgyát képező „önsegélyzés“ kulcsát foglalja magában.

Borjukat venni és kész teheneket eladni, ez az egész!

Kivitele igen egyszerű. Ugyanis alig van oly szegény község, mely négy éven át, évenként 100 forintnyi kölcsöntökére szert tenni képes ne volna. Nehogy azonban hosszadalmas és körülményes hitelműtételekhez folyamodni kényteleníttessék, (mert ekkor bizonyosan semmi sem lesz az egészből) — meg kell neki engedtetni, hogy az árvák pénztárából vehessen fel hatos kamatra 4 éven át évenként 100 forintot, olyformán, hogy ha eme 100 forintok valamelyike időközben felmondatnék, ugyanonnan ismét más 100 forintot vehessen fel.

Az első 100 forinton 5 darab életrevaló üszőborjút vesznek a birák, darabját 20 forintjával, és azokat bélyeggel ellátva, „borjáért“ a fentebb leírt mód szerint oly helybeli gazda- vagy zsellér-embereknek adják ki, kik azokat ápolni és kellőleg felnevelni képesek. A második, harmadik és negyedik évben szintezzen mód szerint 5 darab borju vétetik és helyeztetik el.

A negyedik évben ezen 5 borju, már mint tehén kerül vissza a község kezére, és mind az 5 darab egyre-

másra 50 forintjával adatván el, innen 250 forint jön be. Ezen évben állván be először az az eset, hogy a község ezen üzletből pénzbeli bevételhez jutott, a kamatokat csak most fizetheti le; kivevén azon esetet, ha az 1869-ben lejárt 6 frt és 1870-ben lejárt 12 frt, összesen 18 frtnyi kamatok az alább előadott mód szerint fedeztettek. Ha igen, akkor most csak 18 frt levén a kamat, ennek lefizetése után a községnek 232 forintja marad, de ha a kamatok eddig fizetetlenek maradtak volna, ezeket a községnek most kell egyszerre lerónia, és marad 214 forintja. Ebből új borjuvásárlásra már 200 frtot fordít, 20 forintjával 10 darabot vesz, és helyez el. A 32, illetőleg pedig 14 frtnyi maradványt a legszükségesebb felszerelésekre, vagy ha ezekkel már el lenne látva, Magyarország és az illető vármegye, nem különben a birodalom és Európa térképeinek bevásárlására fordítja.

A legközelebbi évben 250 forintra menő bevételéből a község a folyó kamatokat (24 forintot) lefizetvén, 26 forintra menő felszerelési öszveggel rendelkezik; — ezen pénzen, és a mennyire ebből ki nem telnék, a legközelebbi évek jövedelmein, hőmérőt, görcsövet, légmérőt, villanygépet, légszivattyút, a fővárost és az ország nevezetesebb pontjait ábrázoló stereoscopokat, melyek látványosságuk által legkönnyebben oktatnak, és a gyermekkel az iskolabajárást megkedveltetik, — egyszóval oly kisebbszerű physikai és vegytani eszközöket vásárol, melyek a nép gyermekének értelmiségét fejleszteni hivatvák. A jövedelmek ily, vagy ehhez hasonló felosztása így tart, míg a község kezére 10 darab tehén kerül vissza.

A 10 tehén egyre-másra szinte 50 forintjával adatván el, már 500 forintra rug a bevételi öszveg. Ebből mindenekelőtt az árvák 24 forint kamatja rovatván le, a bevételből 476 forint marad. Ezen öszveg mellett a köz-

ség már 15 darab üszőborjút vehet, ezekre 20 forintjával 300 forintot fordít, és községi céljaira 176 forinttal rendelkezik. Tanítójának fizetését 100 forinttal javítja, 36 forinttal az iskolai felszerelések folytattatnak, és 40 frton a bírák egy jeles fiatal mangolicza kant vesznek. A legközelebbi években pedig ezen 40 forintot évről évre tökesítvén, az így keletkezendő öszvegen egy jóra való oly bikát szereznek, mely a község marháját átnemesíteni, illetőleg céljaiknak megfelelőleg átalakítani képes legyen. Semmi kétség sem forog fenn az iránt, hogy az illető gazdasági egyesületek közvetítése mellett, a községek tenyésztésre alkalmas apaállatokat lelkesebb tenyésztőktől, az első évi részlet lefizetése mellett törlesztésre is azonnal megkapnak.

Ezentul 4 év múlva, évenként már 15 darab tehenet ad el a község, és 750 forintot vesz be, miből az árvák kamatjának lerovása után 726 forint marad. Ekkor községünk már abba a helyzetbe jutott, hogy az árvapénzek visszafizetését évenként 100 forintjával megkezdheti, és ezen évben 100 forintot valósággal le is törleszt. A megmaradt 626 forintból 400-at fordítva borjuk bevásárlására, már 20 darabot szerez be, és marad 226 forintja, ebből tanítójának 100 forintot ad, 46 forintot felszerelésekre fordít, és 80 forintot valami derék ménlő bevásárolhatása végett tökesít, vagy a mén tulajdonosának törlesztési részletképen átad.

A legközelebbi évben a kamatra már csak 18 forint kell, és a községnek 232 forintja utóbb, miután ismét 100 forint árvapénzt visszafizetett, 238, és az utolsó 100 frt. visszafizetése után 244 forintja marad; és a tanítónak évenként adott 100 forinton felül, felszerelési öszvegei 52, 58, 64 forintra szaporodtak.

Ekkor már saját tőkét forgatja a község, minden adósságtól menten, és egyszersmind 20 tehenet adván el,

ismét csak 50 forintjával, 1000 forintot vesz be. A 400 forintra nevelt folytonos forgó tőke levonása után 600 frtja maradván, ha tanodai czélokra 300 forintot fordít, egyéb községi czélokba azonnal 300 forintot ruház, vagy községi építkezésekre szánva tőkesít, miszerint ezen tőke néhány év alatt öregbedvén, a község nevezetesebb öszvegekhez nyulhasson ezen czéljai kivitelére.

A mi az építkezéseket illeti, úgy is ismeretes, hogy a községek építkeznek legkönnyebben; a terveket ha kell ingyen kapják a megyéktől, a vályogtéglát maga a nép állítja ki, a nyers anyag összefuvarozását a község ingyen teszi, a durvább faragás és építkezési segédlet szinte a községbeliekből telik ki; a községeknek tehát csak egy harmadrész készpénzre van szükségök más magán építkezőhöz képest; egy kis jó akaratu közvetítés mellett pedig a nyers anyagokat és felszerelési czikkeket, főkép ha több egy természetű építkezési vállalat indul meg egyszerre, évenkénti törlesztésre is megkapják.

Husz darab tehén eladásához jutván a község, kíván-e még 20 darab növendékmarha vételén is túlterjeszkedni? az körülményeitől függ; s ha megbirja, annál jelentékenyebb lesz jövedelme, és lassankint annál virágzóbb a község; ha azonban a lehetőség korlátai úgy szabnak meg, hogy valamely község 20 darabot sem nevelhet fel évenként, aránylag kevesebbel kell beérnie.

A gazdasági egyesületek részére itt nyílik meg a legkomolyabb feladat, miszerint a legszűkebb körben mozgó község számára is, szóbeli vagy írott útmutatásokat adva, a népben a növendékmarha elfogadására nézve vállalkozási szellemet keltsenek — a hol ez talán hiányoznék — és ne engedjék, miszerint ez a népnél elernyedjen.

Az egész forgalom képe az itt következő rovatos táblázatból világosabban kitűnik:

V é t e t i k

E l a d a t i k

A z ö s s z e s b e v e t e l b ől

évben	darab	forint		évben	darab	forint		kamat	forint			maradvány
		vételár	kiadatik összesen			eladási ár	összes bevétel		forogó tőke	törlesztés		
1868	5	20	100	1871	5	50	250	—	200	—	32	
1869	5	20	100	1872	5	50	250	6	200	18	26	
1870	5	20	100	1873	5	50	250	12	200	24	26	
1871	5	20	100	1874	5	50	250	24	200	24	26	
1872	10	20	200	1875	10	50	500	24	300	24	176	
1873	10	20	200	1876	10	50	500	24	300	24	176	
1874	10	20	200	1877	10	50	500	24	300	24	176	
1875	10	20	200	1878	10	50	500	24	300	24	176	
1876	15	20	300	1879	15	50	750	24	400	24	226	
1877	15	20	300	1880	15	50	750	18	400	18	232	
1878	15	20	300	1881	15	50	750	12	400	12	238	
1879	15	20	300	1882	15	50	750	6	400	6	244	
1880	20	20	400	1883	20	50	1000	—	400	—	600	
1881	20	20	400									
1882	20	20	400									
1883	20	20	400									

Csekélyeknek és jelentékteleneknek látszanak ugy-e tisztelt olvasó az eredményt mutató számok? — két éven át semmi jövedelem — másik 4 éven át alig egypár forint, tehát 6 évi kitiűrés után alig valami. Ez kissé hideg zuhany.

Igaz. — De nem hat éve, hanem körülbelül ezer éve, hogy nyomjuk e földet, és sem a multban nem volt, sem a jelenben nincs, sem pedig a jövőre nem nyílik kilátás, hogy legyen „adó és közterhek nélkül“, községi és népnevelési czélokra csak egy árva garasunk is, ha még ezer évet ad is az ég kegyelme e földön megmaradnunk.

Mi a tétlenül ellebbent ezerévnvi multhoz képest néhány év? és ime kitiűró törekvés, lankadatlan érdekéberség mellett 1883-ban, tehát rendszerünk életbeléptetésének 16-ik évében községeink már 400 frt forgó tőkével és csak 50 forint eladási ár mellett is 600 frt évi jövedelemmel rendelkeznek; eddigi kopár népiskoláink egy-egy kis muzeumná vannak átalakítva, melyek kicsinynek nagy-nak értelmiségét eddig nem is gyanított fokra emelhetik. Már egészen más szemmel nézi a nép a természetet, mert a göröcső, és iskoláinak segédeszközei a tenyészet többféle titkaiba avatták; nem nézi többé egykedvűséggel vagy gyanakodással az eröműtan felfedezéseit vagy a távirdák póznáit és sodronyait, mert ezek jelentősége és rendeltetése neki a tanodai kis minták segélyével megmagyaráztatván, nem állanak többé ugy előtte, mint az érthetlenség hieroglyphjei, melyeket jelenleg legfeljebb is csak oly fondorlatnak tekint, „hogy az urak a szegény emberen annál könnyebben kifoghassanak.“ Egészen más jelentőséget ad a vasutaknak és gőzhajóknak mint most, midőn szerinte ezek csak a drágaságot és szükségét okozzák, „mert az országból mindent kihordanak.“ Más fogalmai vannak az adóról és az összes államszervezetről, melyről mostani nézeteit ideirni valóban átallanám.

Igaz, hogy kicsinyek, de nagy horderejűek ezen ösz-

vegek, és azokat ügyesen, értelmes vezetés mellett kezelve, mily képe lesz csak félszázad múlva is a hazának! főképp ha gond lesz rá, hogy a néptanodák felszerelésére szükséges egyszerűbb physikai eszközök, és gépminták — a történelem főmozzanatainak tanulását igen könnyítő és elősegítő színnyomatu képek, királyaink, és az összes emberiség kiváló jelesbjeinek arcképei — valamint a földirati ismereteket előmozdító térképek, a közönségesek szintügy, mint a némák (melyek csak a külön-külön színekkal körülírt határokat, folyókat és főhelyeket tartalmazták); nemkülönb a földgömbök, képeskönyvek és affélék, miknek egy alsó tanodában sem lenne szabad hiányozniok, s z a k férfiak befolyása mellett avatott értelemmel összeállítva, szépen, érthetőn, olcsón és elegendő számmal készíttessenek.

A ki a nép értelmiségének emelésére hatni akar, annak semmit sem szabad figyelmen kívül hagynia abból, a mi az ipar útján a nép kezébe kerül, elkezdve a — mézes kalácstól. Mily kezdetlegesegek, ocsmány alakúak ezek, mintha mintáikat a legprimitívebb vadságban élő indiánok készítették volna, annyira hogy szépészeti fogalmakkal bíró emberben szinte undort keltenek. — Pedig ezek a culturának épen ugy vezetői, mint bármi más, a mi alakokból áll. Ezekről nyeri első benyomásait, ezek szerint képzel, rajzol, farag a nép gyermeke. De kérem, nem ugyanegy és azon munkába kerül-e becsületes mintákba gyurni a mézes tésztát vagy azon elavult kikopott mintákba, melyekért, ha faragta volna, rossz izlésük és bárgyuságuk miatt még egy mátrai kanászlegénynek, vagy hortobágyi juhászbojtárnak is szégyenlenie kellene magát? No de majd csak eljön tán az az idő is, midőn észreveszik a honi műegyesületek, hogy a munka költészetét ébreszteni, melynek szózata iránt iparosaink nagyrészt még kissé siketek, az ipart dajkálni, vezetni, finomítani, a művészet feladata. — Oly feladat, melynek megoldásában lángoló hévvel fárad Fran-

cziaország, ezen fáradsága jutalmaul izlés dolgában Europa elől az ipar terén mindenben elragadván a pályabért.

Akadhat valaki, ki ezt elolvassván, vagy tán el sem olvasván, azt mondja „ábránd az egész, egy optimisticus phantasta jóhiszemű elmefuttatása, egyéb semmi. Szóra sem érdemes. — Kérem alássan, minden áron epéskedni akaró pessimisták számára, kiknek abban telnék örömük, ha a repülni akaró madárnak is ólmot köthetnének szárnyára, e sorok nincsenek írva; tompa kedélyű emberekkel népetket lelkesíteni, és önmagukból kiemelni nem lehet. — Nem az oly urak számára, kik minden vállalatnak előre vesztét hirdetik, (tán csak azért, hogy valami alkalmatlan tevékenységbe ne sodortassanak,) mondta a költő:

„Szállj pályára magyar, s fog kelni körülted az élet!“

De támadhatnak ezen tervezet ellenébe komoly ellenvetések is; mint például azt mondhatja valaki:

1-ször, hát addig is, míg a község fizethet, vagyis az első két éven át, hogy várhatnak az árvák fizetetlen kamatjaikra?

2-szor, hol van arra biztosíték, hogy az összes marhalétszámból egy darab sem hull el?

3-szor, hol vannak számba véve a járványok, és más mindenféle szerencsétlenségek esélyei?

4-szer, hol van az megírva, hogy a borjuk 20 fton lesznek beszerezhetőek, és a tehének 50 fton eladhatók?

Ezen ellenvetések némelyike nyomatókos; és megoldása csakugyan nem könnyű. Alig is lehet más mód, mint az

1-sőre: hogy az árvák kamatait fizesse az első két éven át a község tánczoló és dőzsölő közönsége a csaplárossal egyetemben; az első minden táncznál személyenként egy-két krajczárt, az utóbbi a tánczengedélyért fél vagy egy forintot fizetvén. Mert kérem, ha a falu legénysege 10 — 12 forintot szánhat cigányra minden táncznál, és azonfelül 2 — 3 akó bort ihatik meg, ne restel-

jen ily czélokra is egypár krajczárt szentelni, és szokja meg: hogy az ő feladata nem csupán a gondtalan himpélérkedés, hanem hogy vannak rendeltetések, melyek elől senkinek sem lehet kitérnie. — Ezen célra lehetnének fordíthatók a község előljárósága által fegyelmi uton beszedett büntetési öszvegek is.

A másodikra és harmadikra nézve alig van más mód, mint a biztosítás. De ki biztosítson, a község, mint a marha tulajdonosa? ennek nincs miből, és ha csekély jövedelmeiből még biztosít is, semmije sem marad. A nevelő? no ez megköszönné, ha a nevelésen felül még ily terhekkkel is kínálatnák.

Itt száz szónak is csak az a vége, hogy a marha kárainak esélyeit a halottak biztosítsák. Tudniillik, a községnek meg kellene engedtetni, miszerint a zászló alatti katonákat kivéve, minden az ő kebelökben elhunyt egyén vagyona után, mely 50 forintot meghalad, rend, rang és valláskülönbség nélkül fél, vagy egy száztólit szedhessenek, miből a biztosítás öszvegei, és bővebb jövedelmezés esetében, a mennyire szükséges, az árvák kamatai is lennének fedezendőek. Természetes, hogy ezen száztóli nem azon évben fizettetnék, midőn az örökösnek ugy is elég gondot ad az állam százaléka, — hanem az a legközelebbi két, három éven át, részletes fizetésekben teljesíttetnék. Ha az ezen százalékokból bejövő öszvegek a biztosítási igényletet felülmulnák, a többlet a község tartaléktőkéjéhez csatoltatnék.

A mi a 4-ik ellenvetést illeti, már ott jóformán rendszerünk javára hajol a mérleg; mert míg az idei borjuk őszszel rendszerint 14—15 frton megkaphatók, itt azok ára 20 frtra, és noha a fiatal egészséges kinézésű tehenek 65—80—90 frton kelnek, azok átlaga csak 50 frtra vétetett fel. A mennyiben a fent kitett áraknál a borjuk olcsóbban vétetnének, a tehenek pedig drágábban adat-

nának el, az innen nyerendő maradvány egy része szinte a biztosítási szükségletre lenne fordítható.

Igaz, hogy eddig csak egyesek helyezték el itt ott üszőiket, és oly eset nehezen fordult elő, hogy ez mintegy „nagyban“ községileg üzessék, valamint az is igaz, hogy ezen rendszernek lehetnek hiányai; — ha mutatkoznak: majd javít rajtok az élet és a tapasztalás; ha pedig előnyöket mutat fel e rendszer, annál inkább fogja a nép megkedvelni, és keresztülvitele annál könnyebb lesz. Ha például észreveszi a nevelő, hogy az általa nevelt tehén második borját, ha üsző, a birák tisztességes áron megfizetvén, azt mint a község tulajdonát ismét nála hagyják nevelésben, bizonyosan iparkodni fog, azt talán saját büszkesége végett is díszesebb állapotban kiállítani. Valamint ezen rendszer megkedveltetésén azon intézkedés is tetemesen lendítene, ha behozatnék, hogy azon esetre, ha a tehének 50 forintnál drágábban adatnának el, például egyremásra 15 forintjával, mi csak 10 tehénél is 150 forintot tevén, ennek fele, az az 75 frt. a birák és a nevelők közt úgy osztassék el, hogy 25 frt a biráké, és 50 frt. a nevelőké legyen; miszerint ezen közösügy mellett minden ember érdeke annál inkább fokoztassék. A fenmaradt 75 frt a községi tőkéhez, vagy a biztosítási tartalék-alaphoz lenne esatolandó.

Legtöbbet mozdítana azonban az ügyön, ha ezen eszmét a hatóságok felkarolnák, fejleszténék, javítanák, hiányait pótolnák, azon gazdákat és előljárókat, kik talán saját közvetlen hasznukon tulmenő buzgalmat fejtettek ki, vagy éveken át több darabot neveltek a község részére, kitüntetének; ha az illető lelkipásztorok a népet serkentve, buzdítva, kétélyeit eloszlatva, az ügy iránti szeretetre lelkesítenék, elhanyagolt, és valódi hinárba merült községi ügyünk oly alakot nyerne, melyre nézve egyelőre a mérveket csak körvonalazni is bajos lenne.

Mennyire felmagasodnék a közügyért lelkesedni tudó

honfi, ha látná, hogy községeinkben mint emelkednek a hatóságilag átvizsgált tervek szerint épített diszes községi házak, tanodák, kisedővodák, jegyzői lakok, magtárak, kórházak, kőhidak, és pedig hogy mindez „magának a népnek saját erejéből“ emelkedett a nélkül, hogy a nép új terhek alatt görnyedne, és bárkinék is megerőltetésébe került volna. Nem kellene többé szégyenlenünk a külföld előtt a falusi utcák, kerítettlen ronda viskók szennyes állapotát, mert fejlődvén a nép értelmisége, vele erkölcsössége, benne a szép, czélszerű, és kényelmes iránti fogalmak is mindinkább ébrednének. Czélszerű tenyészállatok beszerzése által hány millió értékkel emelkednék az ország állatgazdagsága mennyivel biztosabb és olcsóbb lábon állana a jelesbbé fejlődött loállomány tekintetéből az ország védelmi helyzete.

Éleszszük tehát a népben a közérzület szent tüzét — hogy nevelhessük, mivelhessük. —

Mert csak a miveltség sugáraiban átnelegetett nép fogja érezni — érteni — élvezni tudni és féltetni a szabadságot.

Csörögi pusztán, 1868. májusban.

RUDNYÁNSZKY KÁLMÁN.

